

REPRODUKTIV YOSHDAGI AYOLLAR SALOMATLIGINI MUHOFAZA QILISH

Ismoilova Guli Baxodirovna

*Urganch Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi “Tor
mutaxassislik fanlari” kafedrasi yetakchi o‘qituvchisi*

Sadullayeva Zulayho Alisherovna

*Urganch Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi “Terapiya”
kafedrasi bosh o‘qituvchisi*

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilishning tibbiy-ijtimoiy ahamiyati, reproduktiv salomatlikka ta’sir etuvchi omillar hamda zamonaviy profilaktik yondashuvlar tahlil qilingan. Shuningdek, onalik va bolalikni muhofaza qilish, oilani rejalashtirish, ginekologik kasalliklarning oldini olish, skrining dasturlari va hamshiralik parvarishining ahamiyati ilmiy jihatdan yoritilgan. Reproductive yoshdagi ayollar salomatligini mustahkamlash sog‘lom avlodni shakllantirishning asosiy omillaridan biri ekanligi asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: reproduktiv salomatlik, ayollar salomatligi, akusherlik, ginekologiya, oilani rejalashtirish, skrining, prenatal parvarish, gormonal buzilishlar, onalikni muhofaza qilish, profilaktika.

Kirish

Reproduktiv salomatlik jamiyat salomatligining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Ayol organizmining biologik, fiziologik va psixologik xususiyatlari uning reproduktiv funksiyasi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, bu nafaqat ayolning o‘zi, balki kelajak avlod salomatligiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Shu sababli reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilish zamonaviy tibbiyotning dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti ma’lumotlariga ko‘ra, reproduktiv yosh 15 yoshdan 49 yoshgacha bo‘lgan davrni o‘z ichiga oladi. Ushbu davrda ayol organizmida gormonal, fiziologik va reproduktiv faoliyat yuqori darajada bo‘ladi. Aynan shu davrda homiladorlik, tug‘ruq, laktatsiya, ginekologik kasalliklar va reproduktiv tizim bilan bog‘liq turli patologik holatlar ko‘proq uchraydi. (who.int)

So‘nggi yillarda ekologik muammolar, noto‘g‘ri ovqatlanish, stress, kamharakat turmush tarzi, jinsiy yo‘l bilan yuqadigan infeksiyalar va gormonal buzilishlar ayollar reproduktiv salomatligiga salbiy ta‘sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, bepushtlik, bachadon va tuxumdon kasalliklari, endometrioz, polikistoz sindromi kabi patologiyalar sonining ortishi dolzarb muammolardan biriga aylangan.

Bundan tashqari, erta nikoh, rejalashtirilmagan homiladorlik va sun‘iy abortlar ham ayollar salomatligiga jiddiy zarar yetkazadi. Onalar o‘limi ko‘rsatkichlarining muayyan qismi homiladorlik va tug‘ruq asoratlari bilan bog‘liq bo‘lib qolmoqda. Shu sababli reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilish kompleks profilaktik, diagnostik va davolash choralarini talab etadi.

Akusherlik va ginekologiya amaliyotida ayollarni muntazam tibbiy ko‘rikdan o‘tkazish, skrining dasturlarini rivojlantirish, oilani rejalashtirish xizmatlarini kengaytirish va sog‘lom turmush tarzini targ‘ib qilish muhim ahamiyat kasb etadi.

Reproduktiv salomatlik inson salomatligining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. U insonning reproduktiv tizimi, uning funksiyasi va fiziologik jarayonlari bilan bog‘liq to‘liq jismoniy, ruhiy va ijtimoiy farovonlik holatini anglatadi. Reproductiv salomatlik tushunchasi faqat kasallik yoki nuqsonlarning yo‘qligi bilangina emas, balki insonning xavfsiz jinsiy hayot kechirishi, sog‘lom farzand ko‘rish imkoniyatiga ega bo‘lishi va homiladorlik hamda tug‘ruq jarayonining xavfsiz o‘tishi bilan ham belgilanadi. Shu sababli reproduktiv salomatlikni muhofaza qilish bugungi kunda tibbiyot va jamiyat oldidagi eng muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Ayol organizmida reproduktiv tizim murakkab biologik va gormonal mexanizmlar asosida faoliyat yuritadi. Ushbu tizimning to‘g‘ri ishlashi ayolning umumiy salomatligi, ruhiy barqarorligi va ijtimoiy hayotiga ham bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Reproductiv salomatlikning asosiy mezonlaridan biri gormonal muvozanat hisoblanadi. Gormonlar tuxumdon faoliyati, ovulyatsiya jarayoni, menstrual sikl va homiladorlikning normal kechishini boshqaradi. Gormonal muvozanat buzilganda ayollarda menstrual siklning buzilishi, bepushtlik, semizlik va boshqa ginekologik kasalliklar rivojlanishi mumkin.

Menstrual siklning me‘yoriy kechishi ham reproduktiv salomatlikning muhim ko‘rsatkichidir. Sog‘lom ayolda hayz sikli muntazam va fiziologik kechadi. Sikl davomiyligining buzilishi yoki kuchli og‘riqli hayzlar organizmdagi patologik o‘zgarishlardan darak berishi mumkin. Ayniqsa, reproduktiv yoshdagi ayollarda

menstrual sikl buzilishlari endokrin tizim, tuxumdon yoki bachadon patologiyalari bilan bog‘liq bo‘lishi ehtimoli yuqori bo‘ladi.

Reproduktiv salomatlikning yana bir muhim jihati fertillikning saqlanishidir. Fertillik — bu ayolning homilador bo‘lish va sog‘lom farzand dunyoga keltirish qobiliyatidir. Zamonaviy hayot tarzi, ekologik muammolar, stress va zararli odatlar tufayli bugungi kunda bepushtlik muammosi tobora dolzarb tus olmoqda. Bepushtlik nafaqat fiziologik, balki psixologik va ijtimoiy muammolarni ham yuzaga keltiradi.

Jinsiy salomatlik ham reproduktiv salomatlikning ajralmas qismi hisoblanadi. Jinsiy yo‘l bilan yuqadigan kasalliklarning oldini olish, jinsiy madaniyatni shakllantirish va reproduktiv huquqlarni himoya qilish ayollar salomatligini saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, yoshlar o‘rtasida reproduktiv salomatlik bo‘yicha tibbiy savodxonlikni oshirish dolzarb masalalardan biridir.

Homiladorlikning xavfsiz kechishi reproduktiv salomatlikning eng muhim ko‘rsatkichlaridan biri sanaladi. Homiladorlik davrida ayol organizmida katta fiziologik o‘zgarishlar sodir bo‘ladi. Shu sababli prenatal nazorat, laborator va instrumental tekshiruvlar, to‘g‘ri ovqatlanish hamda psixologik qo‘llab-quvvatlash muhim hisoblanadi. Tug‘ruq va tug‘ruqdan keyingi davrning fiziologik o‘tishi esa ona va bola salomatligini saqlashning asosiy omillaridan biridir.

Reproduktiv salomatlikning buzilishi ayolning jismoniy holatigina emas, balki ruhiy va ijtimoiy hayotiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, surunkali ginekologik kasalliklar, bepushtlik yoki homila tushishi ayollarda depressiya, xavotir va oilaviy nizolarni yuzaga keltirishi mumkin. Shu sababli reproduktiv salomatlikka kompleks yondashuv talab etiladi.

Tahlil va natijalar

Ayollar reproduktiv salomatligiga ko‘plab tashqi va ichki omillar ta‘sir ko‘rsatadi. Ushbu omillar ayrim hollarda reproduktiv tizim faoliyatining vaqtinchalik buzilishiga, ba‘zan esa jiddiy patologik holatlarga olib keladi.

Gormonal buzilishlar. Endokrin tizim reproduktiv salomatlikni boshqaruvchi asosiy mexanizmlardan biri hisoblanadi. Gormonlar tuxumdon faoliyati, ovulyatsiya va homiladorlik jarayonlarini boshqaradi. Polikistoz tuxumdon sindromi, qalqonsimon bez kasalliklari, gipofiz bezining patologiyalari kabi kasalliklar gormonal disbalansga sabab bo‘ladi. Natijada menstrual sikl buziladi, ovulyatsiya kuzatilmaydi va bepushtlik rivojlanishi mumkin.

Infeksion kasalliklar. Jinsiy yo‘l bilan yuqadigan infeksiyalar reproduktiv tizim uchun katta xavf tug‘diradi. Xlamidioz, gonoreya, sifilis, trixomoniaz va papilloma virusi kabi infeksiyalar bachadon, tuxumdon va bachadon naylarining yallig‘lanishiga olib keladi. Uzoq davom etgan yallig‘lanish jarayonlari esa bachadon naylarining bitishiga va bepushtlikka sabab bo‘lishi mumkin. Papilloma virusi esa bachadon bo‘yni saratoni rivojlanishidagi asosiy omillardan biri hisoblanadi.

Noto‘g‘ri turmush tarzi. Chekish, alkogol iste‘moli, noto‘g‘ri ovqatlanish va kamharakat turmush tarzi reproduktiv tizim faoliyatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatadi. Semizlik estrogen almashinuvini buzib, gormonal nomutanosiblikni kuchaytiradi. Stress ham reproduktiv tizimga salbiy ta‘sir etuvchi muhim omillardan biri bo‘lib, markaziy nerv tizimi orqali gormonal boshqaruv mexanizmlarini izdan chiqaradi.

Ekologik omillar. Atrof-muhitning ifloslanishi, radiatsiya, pestitsidlar va boshqa zararli kimyoviy moddalar ayollar reproduktiv salomatligiga salbiy ta‘sir qiladi. Ayniqsa, sanoat hududlarida yashovchi ayollarda reproduktiv tizim kasalliklari ko‘proq uchrashi kuzatiladi.

Erta nikoh va erda homiladorlik. Yosh organizm hali to‘liq shakllanmagan davrda homiladorlik yuzaga kelishi ona va bola uchun xavfli hisoblanadi. Erta homiladorlikda kamqonlik, gestoza, muddatidan oldin tug‘ruq va perinatal asoratlar xavfi yuqori bo‘ladi. Bundan tashqari, erda nikoh yosh qizlarning ruhiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham salbiy ta‘sir ko‘rsatadi.

Oilani rejalashtirish va profilaktika. Oilani rejalashtirish reproduktiv salomatlikni muhofaza qilishning muhim yo‘nalishidir. U rejalashtirilmagan homiladorlik, abort va tug‘ruq asoratlarining oldini olishga xizmat qiladi.

Kontratsepsiya usullari ayolning yoshi, sog‘lig‘i va reproduktiv rejasiga qarab tanlanadi. Gormonal vositalar, bachadon ichi vositalari, barrier usullar va tabiiy usullar keng qo‘llaniladi.

Profilaktik choralar orasida muntazam ginekologik ko‘rik, skrining tekshiruvlari, jinsiy yo‘l bilan yuqadigan kasalliklarning oldini olish, sog‘lom turmush tarzini shakllantirish va psixologik salomatlikni qo‘llab-quvvatlash muhim o‘rin tutadi.

Hamshira reproduktiv yoshdagi ayollar bilan ishlashda muhim o‘rin egallaydi. U sanitariya-ma‘rifiy ishlar olib boradi, ayollarni skrining dasturlariga jalb qiladi va homiladorlarni kuzatishda faol ishtirok etadi.

Bundan tashqari, hamshira kontratsepsiya usullari bo'yicha maslahat beradi, sog'lom turmush tarzini targ'ib qiladi va ayollarga psixologik yordam ko'rsatadi. Hamshiralarning bilim va kommunikativ ko'nikmalari reproduktiv salomatlikni mustahkamlashda katta ahamiyatga ega.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligi jamiyatning demografik va ijtimoiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Reproductiv tizim kasalliklarining ortishi ekologik muammolar, stress va noto'g'ri turmush tarzi bilan bog'liq.

Zamonaviy akusherlik va ginekologiyada profilaktik yondashuv ustuvor ahamiyat kasb etmoqda. Skrining dasturlari, oilani rejalashtirish xizmatlari va ayollarni muntazam tibbiy kuzatish orqali ko'plab kasalliklarning oldini olish mumkin.

Shuningdek, ayollar orasida reproduktiv salomatlik bo'yicha tibbiy savodxonlikni oshirish ham muhim hisoblanadi. Chunki ko'plab ayollar ginekologik kasalliklarning dastlabki belgilariga yetarli e'tibor bermaydi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, reproduktiv yoshdagi ayollar salomatligini muhofaza qilish sog'lom avlodni shakllantirishning asosiy omillaridan biridir. Reproductiv salomatlikka ta'sir qiluvchi omillarni erta aniqlash, profilaktik choralarni kuchaytirish va zamonaviy diagnostika usullarini qo'llash ayollar salomatligini mustahkamlashga yordam beradi.

Akusherlik va ginekologiya amaliyotida muntazam skrining, oilani rejalashtirish va prenatal nazorat tizimini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Hamshiralik parvarishi esa reproduktiv salomatlikni saqlashning ajralmas qismi hisoblanadi.

Kelgusida ayollar orasida sog'lom turmush tarzini targ'ib qilish, reproduktiv salomatlik bo'yicha tibbiy savodxonlikni oshirish va sifatli tibbiy xizmatlarni kengaytirish dolzarb vazifalardan biri bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. [World Health Organization \(WHO\) – Sexual and Reproductive Health](#)
2. UNFPA – Reproductive Health
3. Sodiqova Sh.A. *Akusherlik va ginekologiya asoslari*. — Toshkent: O'qituvchi, 2022.

4. Abdullayeva D.R. *Ayollar reproduktiv salomatligi va profilaktika masalalari.* — Toshkent, 2023.
5. [Centers for Disease Control and Prevention – Reproductive Health](#)
6. Karimova N.O. *Oilani rejalashtirish va reproduktiv salomatlik.* — Samarqand, 2021.
7. Mayo Clinic – Women’s Health
8. Ahmedov B.X. *Ginekologik kasalliklarning zamonaviy diagnostikasi.* — Toshkent, 2020.

Research Science and
Innovation House

